

Luna, cui
innititur Ec-
clesia, &
Christus pa-
tientia.

Ad Eph. 6.
Scutum im-
penetrabile,
Martyrum
fides.

Galea terri-
fica.

Prude-

Tertul.

Iesus pro-
tegat martyri-
bus.

P. 17. 36.

Can. 2. 17.

Quo Lunæ deliquio aliquali significari pu-
tatur Christi (qui est mystica Luna) passio-
nem, & mortem, in qua obscuratus restitit
hominum oculis, secundum inferiorem anti-
mi partem & corpus, quod hominibus erat
objectum, & datum prorsus, ac tenebrosum;
& si superioris partis claritatem non am-
serit. Ecce quo calceatum, quibus æreis ocreis
validè præmuniantur Ecclesiae in suis Mar-
tyribus depugnantis pedes; morte Christi mu-
nitur, calciatur ad omnes martyri crucia-
tus perferendos, & eludendos sanguinei Dra-
conis impetus.

Quarto ait Apostolus: In omnibus sumen-
tes scutum fidei, in quo possitis omnia tela ini-
quissimi ignea extinguere. Martyrum fidem
appellat scutum impenetrabile, munitissimum
que quod Dæmont, & Christiane religio-
nis hostibus oppositum, & objectum, omnes
illorum petitiones eludat, omnia tela eminus
contorta depellat. Qua de re, quia nobis longus
est sermo infra, cum de Martyrum fide-
forsim agimus, satis hæc.

584 Quinto, Et galeam salutis in capite.
Talem describere galeam in fortissimum Marty-
ribus Paulus putandus est, quem olim in usu
fuisse militibus confat. Galea nescio quo
horrore, & inaccessa luce nitens, plumis al-
ta vericoloribus, imò habens ad terrorem
hostibus incurriendum terribilia monstra a-
nimatum. Ut enim Plinius scribit lib. 10.
capite 22. Romani in galeis gestabant figuras
Minotaurorum, Luporum, Aprorum,
Aquilorum. Sic Pyrrhus, teste Plutarcho,
Hircina cornua gestabat in galea, Turnus
chimæram incendia vomentem, de quo Vir-
gil. 7. Aenei. Pro quibus Christiani Impera-
tores Crucem Christi in galeis gestare so-
lebant, ut de Constantino Prudentius canit
lib. 1. contra Symmachum: Ardebat summis
Crux addita Cris̄tis. Ast quidnam in no-
florum Martyrum capitibus rutilat ad in-
flar galeæ horrore inusitato? Apostolus ex-
pli: galeam salutis. Tertull. lib. 3. contra
Marcio. c. 14. legit: galeam salutaris, vel etiam
Iesu: est enim satis liquidum ex sacris Litte-
ris, Iesum nominari saluum, seu salutare. Et
forsitan alludit Paulus ad Imperatorum, &
Ducum nomina quæ solebant in militum
armis insculpi. Sic vult Apostolus, ut Mar-
tyres in fronte habeant scriptum Jesu no-
men, vel Crucem Jesu, loco galeat horrorem
inimicis invenientis: Jesum, Christumque
crucifixum tam altè in mente repository, ut
nulla illum adveritas, nullusque cruciamen-
torum apparatus obscurare, needum delere
possit. In quo appareat tum Martyrum si-
ducia, & spes obtinendi, & potendi in pe-
riculosissimis certaminibus victorias; tum il-
lorum pietas, & religio in Christum, cui omni-
nis triumphus deferatur. Unde David Ps.
17. 36. Dediti mibi protectionem salutis tue.
Sexta editio relata in scholiis Sixtianis: De-
disti mihi proteclorem Salvatorem tuum. Una
vox ad hæc omnia audiebatur, Christus, quem
ore sancti illi confitebantur. Hoc erat adver-
sariorum vulnus; hanc cuspiderem adversariis
obliiciebant; per hanc vocem in medio corde
vulnus adversarius accepit. Vides, verba con-
fessionis ex Martyrum ore publicè proceden-
tia, instar fusse gladii cladem fidei hostibus
inferentis?

Sic obseruat Chaldaea translatio Can.
2. 17. Post paucos dies fecerunt filii Israel vi-
tulum, & exeruerunt ornamentum armorum suo.

CAPUT

C A P U T V.

Martyrium est, Christi, & Ecclesiæ cingulum,
Virtutum sideribus varium, fulgens ad in-
star stellati Zodiaci.

586 I Llud in primis ponendum; cinguli no-
menatione significari in sacris litteris
omne perfectionum, atque adversariorum re-
rum genus, quale in Ecclesiæ Martyres à Tyr-
rannis jactatum. Ita docuit mundi Magister
Christus Joan. 21. 18. dicens Petro: Cum seni-
eris extenderes manus tuas, & aliis cinge-
te, & ducet quod tu non vis. Certè, ut liquet
ex contextu, & Patrum expositione, cingu-
li voce designatur martyrium, quod erat

Jo. 21. 18. Petrus pro Christo subitum Crucis suffixus:
& ligatus: propterea subtextit Evangelista:

Hoc autem dixit significans qua morte clari-
ficaturus esset Deus. Ad quæ verba Ter-
tull. in Scorpiaco adversus Gnosticos prope-
finet: Tunc Petrus ab altero cingitur, cum
Cruci adstringitur. Hac etiam cinguli me-
taphorâ usus David est Psalm. 44. 4. dum
Christi martyrium poetice describit: Ac-

cingere gladio tuo super femur tuum, po-
tentissime. Quasi ipsum Crucis supplicium
fuerit baltheus militaris (à quo ensis pen-
deat) vel cingulum, quo suam præcinctus hu-
manitatem; quo modo interpretatur Hesi-

chus in catena Grecorum: Accingere gla-
dio super femur, id est, Crux in carne. Simi-
liter Psalm. 92. 1. Dominus regnavit, deco-
rem induit, induit Dominus fortitudinem, &
præcinctus se. Psalmi cujus inscriptio ostendit,
sermonem hic esse de Christo in cruce;

nam inscribitur; in die ante Sabbatum. Græ-
cæ in prosabbato, id est, in Paræcœve, in quo
Christus passus, & moreatus in Cruce fuit.

Tunc induit fortitudinem & præcinctus feci-
ngulo humilitatis, & passionis, interprete Aug.

ib. Vide Sandæum lib. 2. de Symbol. Adde
ex Job 19. 6. Intelligite, quia Deus flagel-
lis suis me cinctus: id est, adversis rebus, labo-
ribus, cruciamentis, videbatur patientia mar-
tyrio, quod subeo, strinxit me altè, & arctè,

quasi cingulo. Sic etiam Jeremias Threno.
3. 5. Circumdedit me felle, & labore, id est,
in tot laboribus, persecutionibus, & æruminis,
quæ mihi fuerunt instar cinguli confringenti-
tis me. Et quidem omnino hæc necessaria
era accinctio, ut Justorum virtutes se

magnifice prodeant: ut enim Petrus Abbas
Cellensis lib. 2. cap. 9. Jacet Virtus sine pa-
lestra; ubi deest lucta, virtus videtur quasi

discincta: molis & tenera est, cum in leculo
prosperitatis extenuatur. Sumit vero suum ha-
bitum, imò se ipsam, cum obviaverit quod evi-
cendum sit.

587 Jam ergo ex hac cinguli metaphorâ
martyrio adaptata lux affulget illis Canticorum
verbis cap. 5. 14. Venter tuus eburneus
distinctus sapphiris. In quibus sermo est de
Christo non in se tantum considerato, sed

in suis quoque fidelibus, quibus ipse velu-
ti ornamento vario vestitur, & resplendet; ut
obseruant ibi nostri Del Rio, & Alcazar ex

Ecclesiæ cingulum stel-
latum.

bus contingere, latè probat, & eruditè Pro-
legome. 9. Rabbi Abenezra exigit, ventris R. Aben-
nomine significari cingulum opere, & mate-
riæ pretiolum. Unde ita vertit: Viscera ejus,
cingulum medium, in quo sunt similitudines si-
derum. Ubi haec nota ponitur marginalis: Zodiaca-
cius. Quasi diceret Sponsa: inter alia indu-
menta, & ornamenta, quibus meus cernitur
Sponsus fulgere, cingulum seu zona emicat
Zodiaco quam simillima, quo cælum ipsum
præcinctus, & in quo duodecim signa splen-
doris eximi conspiciuntur, ut notant Astro-
logi, & Manilius canit lib. 1.

Sed nisi ingeni stellatus baltheus orbi. Manilius
Et quidem Christus describitur zona præcinc-
tus aurea, eburnea, gemmea, ex veterum
usu, & elegantia in baltheis. Claudianus de
rapto.

Parthica, quæ tantis variantur cingula gemmis Claudi-
Virgili. 12. Aenei. v. 941.

Baltheus, & notis fulcerunt cingula bullis. Virgil
Bullas in cingulis appellat gemmas, & or-
natum illum, qui instar claviculorum, aut
stellarum adornat baltheos. Trebellius in Trebel.

Salonino dixit, auratos, stellatosque baltheos.
Simocatta lib. 5. Histor. cap. 3. art: baltheum Simo-
te. Lapillis distinctum. Neque auro solum, &
gemmis ornabantur, sed picturæ variæ. Ita

Homerus in Herculis baltheo cælat Odyss. Homi-
11. Ursos, apes, Leones, pugnas, cædes. Et
soror cum intuitu ad Zodiacum, in quo

ex stellarum varietate, & positione depictas
meditantur Astrologi variæ ferarum, &
terribiles visu formas, Leones, Tauros, Scor-
piones, Sagittarios, quorum vel ipsa nomina,
aut pictæ imagines horrorem incutunt; sed si

oculos sublimè tollas, nihil aliud cernes, quam
cælum, pulchras, & micantes stellas.

588 His ita observatis; quis non videat, cing-
ulum, baltheum, seu zonam, qua Christus
ad decorum, & gloriam depingitur cinctus,
esse suorum Martyrum perfectiones, & ne-
cesses! Gemmæ verò, sidera fulgentissima, &
signa duodecim Zodiaci, quibus hæc Christi
zona speciosè, & pretiosè exornatur, eu-
jus rei alterius symbolum esse possent op-
portunius, quam Virtutum omnium in uno
martyrii opere resplendentium? Si enim mar-
tyrii emblemæ est cingulum, ut liquet ex
dictis, consequens est, stellis fulgoris insoliti
five duodecim Zodiaci signis, virtutes Mar-
tyrum universas splendide adumbrentur.

Quod facit Philonis Carpat. interpretatio
existimantis, per cingulum hoc designari
eos omnes, qui carnem suam domant, sen-
susque rationi subiectum, & sanctis Virtuti-
bus se ipsos illustrant. Id quod in Martyres
cadit potissimum, qui verè carnem suam
erucifixerunt acerbissimis martyrii cruciamen-
tis, quibus quasi in angustum cogebantur,

elegantissimum martyrii cingulum elaboran-
tes, Virtutum varietate, quasi auro, ebo-
re, gemmis, & sideribus conspicuum; quo

& ipsi præcingerentur, & Christus appare-
ret præcinctus, uti Martyrii Princeps, &
Martyrum dux.

589 Terrori illis esse poterant labores, &
cruciamenta, quasi immanes quedam feræ. Martyribus

Ast hæc, imò ipsas metu feras, Leones, Tau-
ros, Pardos, Serpentes, Scorpiones, perinde quasi pila-
cernebant, oculis suis in cælum sublatis, ac

erant; si nuda essent ferarum nomina dumtaxat,
pictæque imagines; re tamen vera stellæ, lu-

ces,

Eurip.

Senec.

Prov. 20.

S. Beda.

Singula zodiaci signa singula Martynum Virtutem.

ces, splendores; quia in tormentorum immanitate nihil inspiciebat aliud, nisi Virtutum sidera miris splendoribus rutilantia, eximum decorum, & pulchritudinem amabilem. *Quæ hic mala putantur, hæc sunt in cælo bona*, verissimè ajebat apud Laetant. lib. 5. divina institut. Euripides. Talis erat nostrorum Martyrum exstisatio; in quos illud Seneca effatum bellè cadit, in libro inscripto: *quare bonis viris multa mala accidunt*, ubi ita: *His, quibus deterri me putas, incitor, libert illic stare, ubi sol trepidat: humili, & in eris est tua sedari; per alta virtus it.* Objetcent se se Martyrum oculis immanissimæ feræ, tormenta crudelissima, adversa quæque specie minaci: his, quæ terrori esse poterant, magis acutus illorum animus, ut Virtutis iter aggrediantur. Ex quo sit, ut quæ alios terrificant, illis sint stellæ splendoris eximii; unde omnis Virtutum pulchritudo rutilans illuminans. De Simone Onia filio Siracides prædicat, *Quasi Luna plena in diebus suis, sic ille effulgit in Templo Dei.* Plenæ Lunæ assimilatur, ob præflantissimas Virtutes, in quibus nihil appareat defectus, aut obscuritas; ut Lyranus explicat, & transfert ad Ecclesiæ Doctores, portioni jure transferendum ad inclitos Martyres; Simon. n. dicitur à scena, id est, audi, & on id est, tristiam seu dolorem: quia Martyres dum dolores audiunt, & cruciatu subeunt, verè ut Luna plena effulgent, Virtutum omnium splendore clarissimi. Exclamat apud Salomonem adolescentiæ, Ecclesiæ pulchritudinem demirantes: *Que est ista qua progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies Ecclesia in ordinata?* Pro pulchra, est Hebraicè clara gloriofa, S. Beda arbitratur sermonem hic esse de Ecclesia in suis fidibus divexata, & in vexationibus ostentante Virtutum omnium pulchritudinem, claritatem, & gloriam: *Pulchra ut Luna, in nocte vita præsentis desperata, atque oppressa, Virtutum candore plena: quia nullis adversitatibus nebulis poruit unquam cohiberi, quin, & Luna in se pulchritudinem præmonstraret.* Similiter Philo Carpinius, quibus consonat Theodoretus. Sed percontari licet; cur ad cinguli ornatum, quo Ecclesia præcincta, Luna dumtaxat felicitate pro Virtutum symbolo? Cur non stellæ comitata plurimis, ac refulgentibus? Porro dum Luna est plena, sidera non lucent, suam videntur retrahere claritatem. Ovidius in Epistol. Leandi.

Quantum cum radiis fulges argentea puris Ovid. Concedunt flammis sidera cuncta tuis. Ubi adeo omnigena Martyrum virtus verè plena & perfecta, videntur reliquæ alliorum virtutes abscondere fulgidam faciem suam; adeo illa plenè micat in opere martyrii. *Hoc enim est vere eximia Virtutis indicium, persecutionis tempore plus morti favere, quam vita: aiebat S. Valerianus Homil. 15. de Bo-* S. Valeriano martyrii.

Can. 7. 2. Est etiam pulchrum martyrii symbolum zona illa, qua Ecclesia dicitur præcincta nunquam indigens poulis. Ut enim supra ani-

DE

M A R T Y R U M

Fide, Spe, & Charitate universim.

592 *P*räcipua animi ornamenta sunt Virtutes illæ, quæ Theologice nominantur, eò quod immediate circa Numen sanctissimum seu divinam aliquam perfectionem, tanquam circa formale objectum, versentur; ut Fides, Spes, & Charitas. Quarum eminentissimum decus, ac pulchritudinem eximiam emicuisse mirum in modum in nostris Martyribus, unoque opere martyrii egregio, nūor efficac: ut aboliutissima illorum perfectio, & Sanctitatis apex magnificè apparet.

C A P. VI.

Sub trium montium Amanei, Sanirei, & Hermonis allegoria celebrantur Martyrum Fides, Spes, & Charitas.

593 *H*ic peropportuna sunt instituto illa Sponii verba apud Salomonem Canti. 4. 8. *Veni de Libano Sponsa mea; veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sauri, & Hermon, de cubilibus pardorum.* Promittitur fane Ecclesiæ Christianæ gloriosus de suis hostibus triumphus, & corona, propterea quid in crudelissimis a Gentibus excitatis adversis illam persecutionibus, magnos in Theologicas virtutibus Fide, Spe, & Charitate progessus fecerit. Sicut enim Ecclesia suis defert Martyribus divina Christi virtute roboratis victoriæ de Tyrannis; ita per illos habet præseri, quod Fide, Spe, & Charitate mirifice pollet, & magnificè coronetur. Unde Lucas Abbas in Summariola ex Aponio, explicat illud verbum coronaberis, pressæ, sed luculenter: *coronatur Ecclesia in Martyribus.* Quid verò etiam per leones, pardos, seu leopardo solet in facies litteris frequenter usurpari, nisi ipsius Ecclesiæ hostes immenses, de quibus gloriose triumpharunt Martyres generosi? Lege Apoca. c. 12. & 13. & ibi nostris Alcasarem, Kibera, Viegam, & Cornelium. Ilic autem S. Beda sic commode effatur: *Cubilia Leonum, ac montes sunt pardorum bi, qui aciore spiritum malignorum infligati furore, ad nocendum Christi gregem, & vi, & fraude prævalenti. Ruperunt autem, & ali ad Romanos Imperatores, & illorum ministros leonibus, & pardis in Ecclesiam crudeliores, verba transferunt.*

S. Beda. *Tyranni ferimmanis. sine.* Geneb. *Genebr. de Tyrannorum persecutionibus universim interpretatur. De quibus illa extat S. Ignatii Martyris, & Episcopi Antiocheni sententia Epif. 15. ad Romanos: A Syria Romani usque, terra marique cum bestiis depugno, noctu diuque alligatus decem leopardis, quæ est militaris custodia; qui & beneficio affecti peiores sunt: ai ego eorum injuriis magis erudior. Ecce unde Martyres veniant coronandi, de cubilibus leonum, de montibus pardorum, de Tyrannorum crudelitate, de ferarum immanitate.*

594 Secundò observandum, montem Li- P. Ild. de Flores de Agone Martyr.

banum, a quo Martyres evocantur, esse altissimum, atque amoenissimum omnium, quos habet Syria. Unde solet adduci in rerum pulcherrimarum comparationem Isaiae 33. 9. Cant. 5. 15. Osee 14. 6. Hebraicè Libanus, Libanus, id est Lebanon, id est, albus, candidus, albedo, est albedo, candor, dealbatio. Vocantur ergo Martyres à candore sanctitatis eximio, à monte Virtutum omnium altissimo, & amoenissimo.

Apoc. 7. 14.

Licet enim purpureus sit martyri mons, quia tamen in illo laverunt stolas suas, & dealbarunt eas in sanguine Agni, idcirco albus appellatur, sive dealbationis, albedinis, & candoris mons. Ubi notare oportet, quod prænotavit Cyprianus Cisterciensis ad hæc Canti. verba, & Vincentius Riccardus in notis ad Commentaria super Cantica religiosissimi Regis Matthiae Cantacuzeni; videlicet principium, ac nobilissimam mons Libani partem esse montem Galaad: & de hoc monte hic esse sermonem. Jeremias 22. 6. *Galaad tu mihi capit Libani:* In quo Gene.

Gen. 31. 47.

47. Jacob cum Labano percutit fædus, cuius teitem perennem statuit acervum lapidum: *Quem vocavi Libanum tumulum testis, & Jacob acervum testimonii; interque juxta proprietatem lingue sue.* Sonat enim Gales, seu Galaad, acervum testimonii, seu testis. LXX. ita vertunt: *Vocavit eum Liban acervum martyrii.* Jacob verò vocavit eum acervum Martyris. Quis jam non videat, vocari Ecclesiæ de Galaad parte Libani prælantissima, perinde esse, ac vocari Martyres de monte martyrii candidissimo, & purpureo?

De monte martyri vocatur Ecclesia.

595 Cæterum, quia hic sanctitatis, & virtutum omnium candor profuit in Martyres à martyrii opere cruciamentis, & doloribus pleno; animadverte licet, candorem montis Libani esse niveum: nam à nive, qua celestissimus mons vertex (id est, Galaad illius mons caput) albescit, Libanus est dictus: ut docet S. Hiero. ad c. 18. Jeremias v. 14. Quis verò ignorat, nivis metaphoram deservire bellissime ad persecutions, & adversa omnia, quæ Ecclesia in suis Martyribus subit, designanda? Verum ex his ipsis incommodis conciliatur, & accrescit nostris Martyribus candor sanctitatis, & virtutum omnium eximus, quæ sunt ad instar lactis candidissimi, & purissimi ex Dei ubeibus. Unde illa Jeremias verba c. 18. 14. *Nunquid Jere 18. 14. deficit petra agri nix Libani?* Efferuntur à LXX. Interpretibus: *Nunquid deficient de petra ubera?* à Theodoreto: *mammae filantes.* S. Ambro. lib. 1. de Virginibus ante medium ad Christum transferit. *Petra est Christus, ergo à Christo non deficient ubera:* S. Ambro. Nivea tribulationes ubera, videtur, sed ubera Christi sunt.

Can. 4. 5. S. Ambro. Nivea tribulationes ubera, videtur, sed ubera Christi sunt. *Duo ubera tua, sicut duo binnuli caprea gemelli, qui pacantur in liliis.* In his Ecclesiæ Christianæ ubeibus agnoscat Psellus sanguinem, & aquam ex transfixo Chilli latere profuentes: *Gemina divina Ecclesia ubera Psellus intellige sanguinem, & aquam illam faciem Verbi,*